

Kroniek

P.L. Storm

Gereformeerd lesmateriaal over homoseksualiteit?

Een paar maanden geleden werd ik met het nieuws wakker: het radiojournaal berichtte over een lesbrieftje over homoseksualiteit, die was verschenen binnen het gereformeerde onderwijs. Het bericht haalde ook de tv-journaals, landelijke dagbladen, praatprogramma's. Gereformeerd onderwijs prominent in het nieuws dus, wat onze samenleving betreft. Nog wel op zo'n gevoelig onderwerp. En de goedkeurende glimlach van minister Plasterk, aan wie de lesbrieftje op 7 november 2009 is aangeboden, is ook binnen. Kortom, een gebeurtenis van belang, die lesbrieftje.

En dat is het ook. Maar voordat ons blad zich eventueel gaat voegen bij het koor van hen die de verschijning en het gebruik van deze lesbrieftje toejuichen, willen we er eerst inhoudelijk eens naar kijken in deze Kroniek. Benadrukt is in de lesbrieftje en bij de presentatie ervan dat het niet gaat om de ethische kant van de zaak. Het antwoord op de vraag naar het al dan niet geoorloofd zijn van een homoseksuele relatie is, zegt men, in het midden gelaten. Nee, het doel is de bevordering van een veilig schoolklimaat voor jongeren die hun homofiele gevoelens ontdekken en dan vaak geconfronteerd worden met ranzige mopjes, flauwe of agressieve taal, het gebruik van 'homo' als scheldwoord etc. Het zal duidelijk zijn dat er voor het bestrijden van dergelijke verschijnselen helaas alle reden is en dat die bestrijding ook voluit een gereformeerde opdracht te noemen is. Christenjongeren die worstelen met hun seksuele identiteit, hebben een veilig klimaat hard nodig, zeker in de kerk en onder christelijke medejongeren. En dus ook op gereformeerde scholen.

Lesbrieftje van GRIP en ContrariO

Maar kan dit zonder verder enige ethische stellingname? Zonder de vraag wat de Bijbel ervan zegt? En is de lesbrieftje werkelijk zo ethisch neutraal als ze pretendeert te zijn? Dat zijn de vragen die bij mij gerezen zijn en die ik ook van antwoord wil voorzien in dit artikel. Daarvoor is het nuttig eerst eens wat uitvoeriger van de lesbrieftje kennis te nemen. Welke lessen kunnen we voor onze kinderen die in klas 3 van havo/vwo zitten, verwachten? Want voor hen is de lesbrieftje bedoeld.

De lesbrieftje is het resultaat van de samenwerking van GRIP met ContrariO. GRIP is het platform van alle vier grote gereformeerde scholengemeenschappen (voorzitter H. van Leeuwen). Het is in het leven geroepen met de bedoeling personeel van al die scholen materiaal en toerusting aan te bieden 'om zo de gereformeerde identiteit van de scholen te versterken'. ContrariO, de interkerkelijke gereformeerde vereniging voor homo's en lesbiennes, zal de lezers wel bekend zijn. Ook dat die vereniging geen standpunt wil innemen inzake de vraag of een homoseksuele relatie bijbels gezien geoorloofd is of niet. Een aanzienlijk deel van de leden heeft voor zo'n relatie gekozen. Je weet dus als scholenorganisatie van tevoren met wie je in zee gaat! Dat is kennelijk geen probleem geweest. De benadering van ContrariO is zelfs die van de lesbrieftje geworden. De voor de lesbrieftje verantwoordelijke projectgroep bestaat dan ook uit twee leden van GRIP en drie van ContrariO.

Les 1

Wat voor lesmateriaal heeft het opgeleverd? De lesbrieftje biedt materiaal voor een drietal lessen. De eerste les is verkennend door middel van een aantal vragen en opdrachten rond

eerst een videoclip en vervolgens een ingezonden brief uit het *ND* van een paar jaar geleden. In die brief vertelt een 18-jarige jongen de ontdekking van zijn homofiele gevoelens vanaf zijn veertiende en hoe hij ertegen opziet om ‘uit de kast te komen’ bij zijn familie, gezien de manier waarop die over homo’s praten en denken.

In de videoclip van zeven minuten (bij een nummer van een IJslandse band) wordt in slow motion het verhaal verteld van twee jongens van een jaar of 12/13. Zij ontdekken van elkaar dat ze een oogje op elkaar hebben, wanneer de vader van één met een kwaai kop de twee poppen afpakt waarmee hij zijn zoontje aan de waterkant ziet spelen. Het andere joch dat verderop zit te vissen, ziet dat, haalt later de poppen heimelijk uit het water en geeft ze als cadeautje terug, vlak voor een voetbalwedstrijd, waarbij ze beiden in hetzelfde team zitten. Vervolgens krijg je beelden van de voetbalwedstrijd te zien, met genoemde vader fanatiek aan de kant en ook de moeder van de andere jongen. De poppenredder geeft vervolgens een voorzet aan de poppeneigenaar, die scoort. Iedereen juicht totdat beide jongens op de grond verstrengeld blijken te liggen in een lange zoen op de mond. Dit wordt afgewisseld met beelden van een andere gelegenheid waarbij ze in het gras liggen en de één de ander begint een tongzoen te geven. Op het voetbalveld worden beide jongens hardhandig uit elkaar gerukt. De boze vader sleept zijn zoontje weg. De aanwezige geestelijke laat de bijbel uit zijn handen vallen (wat een symboliek!) en sleept de andere jongen naar zijn moeder. Slotshot: de twee poppen die weer door de lucht vliegen.

Les 2

De tweede les wordt gegeven door een homofiele gastdocent. Dat is op zich een goede gedachte. Want wie kan geloofwaardiger overdragen wat het is om homofiele gevoelens te ontdekken en in een schoolklimaat op te groeien waar ‘homo’ een scheldwoord is? Maar om dezelfde reden van geloofwaardigheid zou het natuurlijk ook te verwachten zijn, dat het dan wel om gastdocenten gaat die ook getuigen van hun strijd en keus om vanwege Gods Woord geen seksuele relatie aan te gaan. Maar dat is niet het geval. De docenten komen namelijk via ContrariO. In een interview in het *ND* (31 okt. 2009) met de voorzitter van GRIP, H. van Leeuwen, lezen we als antwoord op de vraag of er eisen zijn gesteld aan de gastdocenten: ‘Niet in de zin dat ze geen relatie mogen hebben. De focus van de les is hoe zij hun eigen middelbare schoolperiode hebben beleefd. Vooraf maken de docent en de gastdocent van ContrariO kennis met elkaar. Dan wordt al besproken dat leerlingen hele directe vragen kunnen stellen: “Heb je een vriend?” “Doen jullie het wel eens met elkaar?” De gastdocent mag best zijn opvattingen daarover laten doorschemeren, maar de nadruk moet daar niet op liggen.’

Zonder nadruk mag dus toch een bepaalde *ethische opvatting* wel ‘doorschemeren’, namelijk dat een seksuele relatie wel zou mogen. Maar de vraag ‘wat zegt de Schrift ervan?’ wordt tot later geparkeerd. In hetzelfde interview lezen we immers dat Van Leeuwen zegt: ‘Die ethische vraag is nadrukkelijk buiten deze lesbrieven gehouden. In dit stadium – de derde klas – vinden wij het vooral belangrijk herkenning, begrip en openheid te creëren. In de bovenbouw kunnen dan de ethische vragen wel aan de orde komen. De boodschap van deze lesbrieven is: ontmoet elkaar zonder meteen een ondoordacht oordeel klaar te hebben.’

Les 3

Dat werkt door in de derde en laatste les. Die beperkt zich tot wat vragen en opdrachten rond vier geschetste situaties. Een jongen allereerst die vertelt dat zijn homofiele broer een relatie heeft met iemand die op zich een toffe gast is, maar over wie hij op school toch niet durft te vertellen. Dan een lesbienne die vertelt dat ze in God gelooft en hoopt een leuke vriendin tegen te komen. Vervolgens een homofiele jongen die vertelt dat hij nooit een relatie mag

beginnen, maar zegt te vertrouwen dat God hem wel zal helpen dat kruis te dragen. En ten slotte een homofiele jongen die al zes jaar een relatie heeft en het liefst wil gaan samenwonen. Dan volgt in de les onder het kopje ‘tenslotte’ een passage die ik in zijn geheel wil aanhalen. De aap komt dan ook echt uit de mouw: *de lesbrieff stuurt de leerlingen ook op ethisch gebied wel degelijk*. En fors ook! Er staat:

Je hebt nu stilgestaan bij een aantal situaties zoals je die onder gelovige christenen tegen kunt komen. Al deze homo's geloven in God. De een vindt dat je volgens de Bijbel alleen moet blijven en geen relatie mag hebben, de ander vindt van wel.

Zoals in heel veel situaties heeft de Bijbel geen pasklare antwoorden op alle vragen die wij hebben over dit onderwerp. Er zijn wel mensen die in de Bijbel zoeken naar antwoorden. Ze noemen dan teksten als Gen. 2:18-24, Leviticus 18:20 en 20:13 en ook Romeinen 1:26 en 27. Niet alle uitleggers zijn het erover eens, dat je hieruit rechtstreeks leefregels voor homo's kunt afleiden.

Wat je wel heel duidelijk leert in de Bijbel is een liefdevolle houding naar je naaste. Kijk naar Jezus. Hoe hij in de samenleving van die tijd omging met mensen die in de verdrukking kwamen. Mensen die door het toenmalig establishment genegeerd werden. Mensen die niet precies voldeden aan de gangbare normen en waarden. Hij was er voor hen, stak zijn hand uit naar hen en liet hen niet in de kou staan. Juist als Christen kun je veel voor je homoseksuele klasgenoot, familielid of kerklid betekenen.

Ethisch neutraal?

Wat je ook verder van de lesbrieff zou vinden, de pretentie dat er hier geen ethische sturing wordt gegeven, is niet vol te houden. De suggestie naar de leerlingen toe is duidelijk: wat de Bijbel van homoseksuele praxis vindt, is niet duidelijk, want dat is onder uitleggers omstreden. Tegenover deze onduidelijkheid van de Schrift staat dan wat wel duidelijk zou zijn: de liefdevolle houding naar je naaste zoals de Here Jezus die ons heeft voorgedaan. Nu, naastenliefde heeft Christus ons geleerd en voorgeleefd. En dat is van groot belang ook als het gaat om het gewenste veilige schoolklimaat voor jongeren die met hun seksuele geaardheid worstelen. Maar het kader waarin dit gezet wordt, is bedenkelijk. De suggestie wordt gedaan dat homoseksueel geaarde mensen vandaag te vergelijken zijn met de mensen die in Jezus' tijd door het establishment (lees farizeeërs en schriftgeleerden) genegeerd werden. Dus de hoeren en tollenaars en andere zondaars met wie Jezus zich niet onzag te spreken en te eten. Dit is een suggestieve en bedenkelijke parallel. In een kritische reactie op deze lesbrieff wees prof.dr. A.L.Th. de Bruijne er zeer terecht op dat de homoseksuele geaardheid toch een persoonskenmerk is, en geen afwijking van normen en waarden (dat zou het pas worden met een homoseksuele praxis, waar heel wat christenhomo's gelukkig niet voor kiezen!). Of, zo vraagt De Bruijne zich af, krijgen we hier de subtiele hint dat we andere dan de gangbare normen en waarden omwille van echte aanvaarding niet mogen afkeuren? De Bruijne schrijft scherp: ‘Jezus’ liefde gaat echter verder dan dit verkapte humanisme. Hij houdt niet maar van mensen die afwijken van “gangbare normen en waarden”. Dat is echt niet zo moeilijk en past prima bij antiautoritair westers individualisme. Nee, Jezus houdt van mensen die afwijken van *Gods bedoelingen* en Hij betaalt die liefde met de prijs van zijn eigen leven. Zijn boodschap is anders dan de bleke tolerantie van de lesbrieff. Tegen outcast en establishment zegt Hij, vanuit onvoorwaardelijke aanvaarding: “zondig voortaan niet meer”. Wie dat met de lesbrieff even weg wrijft, creëert een Jezusbeeld en zet Jezus zelf in de mist’ (*De Reformatie*, 9 jan. 2010, p. 203).

Je krijgt het nare gevoel dat in de lesbrieff ondertussen een *huidig* establishment erg naar de ogen wordt gezien en in de kaart gespeeld. En dan niet één in de kerk, zoals de suggestie lijkt

in de lesbrief, maar het volstrekt seculiere establishment waarvan minister Plasterk steeds weer prominent woordvoerder is. Het is wrang en pijnlijk om te lezen hoe bij gelegenheid van de aanbieding van deze lesbrief aan de minister de voorzitter van ContrariO, Robert Daverschot, verklaarde namens bijna alle christenhomo's te spreken wanneer hij de minister zegt hoezeer zij het er allemaal 'zeer mee eens' zijn 'dat mede door uw toedoen homoseksualiteit meer bespreekbaar is en wordt gemaakt'. Om de minister vervolgens ook namens ContrariO te bedanken 'voor uw pogen en daadwerkelijk positief bijdragen waarbij we aansluitend u ook de wijsheid en empathie met deze en onze bevolkingsgroep blijvend toe wensen en toe bidden' (deze toespraak in te vinden op de website van ContrariO: www.contrario.nl).

Onduidelijke Bijbel?

Het eerste gedeelte van wat ik hierboven uit de derde les aanhaalde, is nog bedenkelijker. De manier waarop het onderwijs van de Schrift tot onduidelijk en omstreden wordt verklaard. Terecht wees prof. De Bruijne er in genoemd artikel al op dat van elk ethisch onderwerp geldt dat er uitleggers zijn die van mening verschillen. Dat zegt op zich niets (wie zijn die uitleggers?, hoe kijken ze tegen de Schrift aan? etc.). Maar het is onbegrijpelijk dat ons gereformeerde onderwijs meewerkt aan dit in de mist zetten van de eenheid en duidelijkheid van de Schrift. Duidelijkheid die in gereformeerde kerken toch steeds hierover geloofd en geleerd is. Denk ook bijvoorbeeld aan de uitspraak van de laatstgehouden generale synode over een appelzaak rond het beleid van een kerkenraad, in situaties waarbij er sprake is van het samenwonen van homofiele broeders of zusters die een kuisheidsgelofte hebben afgelegd. Zowel bij de partijen in dit geding als bij de oordelende meerdere vergaderingen tot en met de GS was onomstreden dat de Schrift de homoseksuele *praxis* afwijst. Teleurstellend is dan ook wat de GRIP-voorzitter opmerkte in het hierboven ook al aangehaalde interview. Op de vraag of de lesbrief niet voor een verlegenheidsoplossing heeft gekozen, door de vraag of een homoseksuele relatie geoorloofd is, open te laten want leerlingen zullen er toch naar gaan vragen, antwoordt hij: 'Natuurlijk zullen leerlingen ernaar vragen. Een docent heeft ook ruimte om zijn mening te geven, maar we gaan ervan uit dat dit binnen de kaders van de lesbrief gebeurt, waarbij respect centraal staat. Ook ik heb er een opvatting over, in de Bijbel is de rode draad dat het huwelijk iets is voor man en vrouw. Maar ik aarzel om daar stevige uitspraken aan te verbinden. Juist de nuance is belangrijk in deze discussie.'

Zo aarzelend spreken veronderstelt toch ook in feite een stevige uitspraak? Namelijk dat de Bijbel zelf kennelijk te weinig duidelijk en eenduidig is om stevige uitspraken te doen. Iets duidelijker uitte Van Leeuwen zich in zijn aanbiedingstoespraak op 7 november (ook te vinden op de site van ContrariO): 'God geeft in zijn Woord niet op elke vraag een concreet antwoord. Dat maakt ons soms onzeker over vragen die vandaag actueel zijn, ook rond het thema homoseksualiteit. Er is een duidelijke lijn als het gaat over seksualiteit: de praktische beleving daarvan heeft God verbonden aan het huwelijk tussen man en vrouw. Daarmee is een helder kader neergezet, maar dat betekent nog niet dat je dan heel simpel een antwoord hebt op allerlei vragen die je rond seksualiteit tegenkomt, in je eigen leven en bij anderen.' Er is dus wat hem betreft (in afwijking van het standpunt van ContrariO!) toch kennelijk duidelijkheid in de Schrift: seksuele omgang hoort bij het huwelijk tussen man en vrouw. Maar waarom dat gelijk weer afzwakken? Als de Schrift zo'n 'helder kader' neerzet, dan heb je toch wel degelijk een aantal – voor mijn part 'simpel' te noemen – antwoorden, zowel voor heterofiele als voor homofiele jongeren? Jongeren die allemaal op hun manier met hun seksuele gevoelens geconfronteerd worden, en met hun verlangens en fantasieën worstelen. Ze zijn toch allemaal er enorm bij gebaat dat zij zowel in het gezin als in de kerk als op een gereformeerde school geholpen worden met open, eerlijke, geduldige maar ook besliste,

bijbelse voorlichting? Een veilig schoolklimaat is op een *gereformeerde* school toch allereerst een schoolklimaat waar de Bijbel niet vager en onduidelijker wordt gemaakt dan de Bijbel is?

Bijbelse ethiek pas in de bovenbouw?

Het is voor mij ook een onbegrijpelijke keus om juist de ethische vragen uit te stellen tot de bovenbouw. Iedereen die met jongeren werkt op de leeftijd waarom het hier gaat (klas 3), loopt er op het ogenblik toch keihard tegenaan dat aan bijbelse seksuele normen regelmatig schouderophalend voorbij wordt gegaan en seksueel verregaand experimenteren veel voorkomt? Praat je met ze door – catechiserende dominees of leraren godsdienst e.d. kunnen er ruim van getuigen –, dan ontdek je hoe een groot percentage de koppeling seksualiteit-huwelijk wel kent als het standpunt van de kerk, maar ervan uitgaat en accepteert dat het in werkelijkheid ‘natuurlijk’ niet zo gaat. Ook voor zichzelf verwachten ze dat niet. En wat de houding van de (heterofiele) meerderheid van de gereformeerde jongeren betreft tegenover homofilie, is er niet alleen het probleem van hun gevoelloze reactie erop (dat de lesbief terecht wil tegengaan), maar net zo goed dat ze vinden dat homoseksualiteit weliswaar niet hun ‘ding’ is, maar dat desondanks iedereen dat voor zichzelf dient uit te maken. Als het zo’n jongen of zo’n meisje nou gelukkig maakt, wat is er dan tegen...

Schriftuurlijk-ethisch voorlichten en vormen, het is ook en juist op de leeftijd van de doelgroep heel hard nodig. Ook dát hoort bij creëren van een veilig klimaat op school. Juist ook de homojongeren van die leeftijd gun je een veilig schoolklimaat. En dan niet alleen een klimaat waarin zij meer dan nu beschermd zijn tegen ondoordachte, kwetsende en onchristelijke bejegening. Maar net zo goed een klimaat waarin de Schrift echt opengaat en de moeilijke maar zegenrijke weg gewezen wordt dat seksuele omgang inderdaad alleen bedoeld is voor het huwelijk tussen een man en een vrouw. Wie minder zegt en onderwijst, creëert een bij uitstek onveilig schoolklimaat voor alle jongeren! Uitstel van bijbels ethisch onderwijs naar de bovenbouw gaat volstrekt voorbij aan hoe jongeren van de onderbouw er tegenwoordig voorstaan. En dan laat ik op dit moment de vragen nog maar zitten over hoe duidelijk het ethische geluid in de bovenbouw gaat worden. Is de hulp van ConrariO dan opeens niet meer bruikbaar?¹

Tot slot

Er valt over de problematiek rond homoseksualiteit inhoudelijk veel meer te zeggen dan mogelijk is in het kader van deze Kroniek. Ook in dit blad hopen we t.z.t. breder op die problematiek in te gaan. Want er zijn hier grote zaken in het geding. Er dreigt een soort vroomheid te ontstaan die zich wat comfortabel breed aan het maken is met een heilige Schrift die in omstreden geraakte kwesties helemaal niet zo duidelijk spreken zou (denk ook aan de groeiende discussies rond de vrouw in het ambt). Meerdere, niet harmoniserende, lijnen in de Schrift zouden waar te nemen zijn en het moet dan maar aan de vrijheid van de kerken en de gewetens van de kerkleden worden overgelaten op welke lijn men wenst te gaan zitten, want we bedoelen het toch allemaal zo christelijk. Zo’n benadering heeft wanneer die het wint, altijd als effect dat datgene wat omstreden is, dus toch moet kunnen of minstens getolereerd hoort te worden.

Wat homoseksualiteit betreft, waarschuwde afgelopen zomer prof. De Bruijne daar al voor in het ND.² Hij constateert diverse denklijnen die op het ogenblik aan de duidelijkheid van het onderwijs van de Schrift afbreuk doen. Dat artikel eindigt zo: ‘De derde denklijn is het venijnigst. Zij volstaat met relativiseren, zoals de slang in het paradijs alleen maar twijfel zaaide. “Iedereen legt de teksten anders uit. Op allerlei manieren worden lijnen aangewezen. Dus zal het wel niet duidelijk zijn. Dus kan het meer kanten op.” Zo spreken vooral hele en

halve intellectuelen, die koketteren met hun postmoderne inslag. Maar kun je straks met zulke smoesjes voor God staan? Hij vraagt mij toch niet wat anderen er zoal van vonden, maar wat mijn antwoord op Zijn woorden was. Zou het nog lang duren voordat homoseksuele relaties in orthodox-christelijke kring aanvaard zijn?’

De lesbrieven die hierboven besproken is, geeft alle aanleiding om aan deze ernstige waarschuwing te herinneren. GRIP heeft noch leerlingen (heterofiel of homofiel!) noch docenten (idem) materiaal geboden dat de gereformeerde identiteit van onze scholen helpt versterken. Integendeel. Hopelijk stopt het gebruik ervan zo spoedig mogelijk en wordt er ander materiaal ontwikkeld waarmee binnen de triangel (gezin, kerk en school) wel hetzelfde veilige klimaat bevorderd wordt: dat van het luisteren naar Gods openbaring, ook over seksualiteit.

Afgesloten 27 januari 2010.

Noten:

- ¹ De volgende passage uit het genoemde *ND*-interview van 31 okt. 2009 stemt wat dat betreft ook niet erg gerust: ‘In de lesbrieven worden met betrekking tot relaties alle opties genoemd zonder er een oordeel over te vellen. Heeft dat ook gevolgen voor het benoemingsbeleid op gereformeerde scholen? Kun je die les geloofwaardig geven, als dezelfde school geen docenten met een homoseksuele relatie aanneemt?’ Van Leeuwen: ‘Er moet natuurlijk wel samenhang zijn tussen de inhoud van de lessen en het benoemingsbeleid. Maar deze lesbrieven is een stadium in het onderwijsproces. De ethische vraag komt in de bovenbouw terug, al vraag ik me af of in de godsdienstlessen in de bovenbouw een eenduidige opvatting wordt uitgedragen. De directeuren in het gereformeerd onderwijs bezinnen zich volop op het benoemingsbeleid in relatie tot homoseksualiteit. Ik denk niet dat wij hen met deze lesbrieven op voorhand in een bepaalde richting duwen. Je kunt bijvoorbeeld ook het beleid hebben geen overtuigde evolutionisten aan te nemen, terwijl je in de lessen wel aandacht besteedt aan de evolutietheorie.’
- ² Onder de sprekende titel ‘Smoesjes rond homoseksualiteit’, in het *ND* van 11 juli 2009. Ook hij signaleert daarin dat veel christenen momenteel wel druk bezig zijn ‘met het bestrijden van onbegrip en afwijzing waarop homo’s onder ons helaas nog maar al te vaak stuiten’. Maar ondertussen hebben ze niet door ‘dat onderhuids allang een tegenovergestelde beweging gaande is. Nogal wat gereformeerde jongeren vinden een seksuele relatie voor homo’s geen enkel probleem. Over enkele jaren staan zij aan het roer. Ook sommige leerkrachten en schoolleiders hebben geen bezwaar. Politici houden zich op de vlakte. Voorgangers weten het niet meer. Een gestage druppel van relativistische praat holt de steen van de publieke opinie uit. Wie alleen maar luid blijft hameren op het aambeeld van de aanvaarding, hoort niet dat er intussen achter zijn rug panelen worden verschoven.’